

VALTION LIIKUNTANEUVOSTO
Statens idrottsråd

Lausunto 31.1.2018

Lausunto YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimus - Luonnos Kansalliseksi toimintaohjelmaksi

Valtion liikuntaneuvosto (VLN) kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen kansalliseksi toimintaohjelmaksi.

Ohjelma on yhteiskunnallisesti merkittävä: vammaisten henkilöiden kohderyhmän on arvioitu muodostavan jopa 15 prosenttia väestöstä. Kaikilla henkilöillä on oikeus terveyden ja hyvinvoinnin näkökulmasta riittävään fyysiseen aktiivisuuteen, liikuntaharrastuksiin ja itsensä toteuttamiseen huipputasolle asti.

Liikuntaneuvosto pitää tärkeänä, että toimeenpano-ohjelmaan kirjataan selkeästi liikuntatoiminnan yhteiskunnallinen merkitys vammaisille henkilöille. Yleisesti lapsista ja nuorista noin kolmannes, aikuisväestöstä viidennes ja ikäihmisistä muutama prosentti liikkuu terveyden kannalta riittävästi. Näistä juuri vammaiset henkilöt liikkuvat huomattavasti suosituksia vähemmän.

Lähes kaikilla hallinnonaloilla on merkitystä vammaisten henkilöiden liikunta- ja urheilumahdollisuuksien turvaamisessa.

Pääministeri Sipilän hallituksen tavoitteena on nostaa Suomen talous kestäväan kasvun ja paranevan työllisyyden uralle sekä turvata julkisten palvelujen ja sosiaaliturvan rahoitus. Hallitus pitää kiinni julkisen talouden pitkän aikavälin tasapainotavoitteesta ja kuroo umpeen 10 miljardin euron kestävyysvajetta. Sitä katetaan 4 miljardin euron säästöillä sekä julkista taloutta kohentavilla 4 miljardin euron reformeilla. Loput 2 miljardia katetaan työllisyyttä ja kasvua vauhdittavilla toimilla. Hallitusohjelmassaan hallitus valitsi viisi painopistealuetta, joita konkretisoivat 26 kärkihanketta. Yhtenä viidestä strategisista tavoitetta on ilmoitettu olevan hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, johon liikunnan edistäminen vahvasti kytkeytyy.

Fyysisen aktiivisuuden puute on 2010-luvun keskeinen globaali terveyshaitta. 100-vuotias Suomi on monessa mielessä menestystarina koulutuksen, turvallisuuden, terveyden edistämistyön tai kansalaisyhteiskunnan osa-alueilla. Kaikki viimeaikainen kehitys yhteiskunnassamme ei kuitenkaan ole toivottavaa. Sosiaali- ja terveyspalveluiden tarvetta kasvattavat väestön hyvinvoinnin, terveyden ja osallisuuden polarisaatio sekä väestön ikääntyminen.

Jo nykyisellään tiedetään, että riittämätön liikunta aiheuttaa mittavia inhimillisiä, kansantaloudellisia ja -terveydellisiä haittoja. Fyysisen aktiivisuuden puute näkyy suorina että epäsuorina kansantaloudellisina kustannuksina, kuten sairaanhoitomenoina, tuottavuuden laskuna, työkyvyttömyytenä sekä vakavimmin ennenaikaisina kuolemantapauksina. Liikuntaan ja urheiluun panostaminen on kannattava investointi sekä yksilön, että yhteiskunnan näkökulmasta. Liikunnalla on todennettu kiistaton yhteys terveyteen ja hyvinvointiin. Terveystaloudellisten vaikutusten lisäksi liikunta lisää tyytyväisyyttä elämään, merkitsee monelle ystävyysuhteita ja apua yksinäisyyteen. Lisäksi liikunta tukee muistitoimintoja, ylläpitää mielenterveyttä ja sillä on todettu olevan positiivisia vaikutuksia myös oppimiseen.¹

¹ Heidi Syväoja, Marko Kantomaa, Kaarlo Laine, Timo Jaakkola, Kirsi Pyhältö ja Tuija Tammelin. Liikunta ja oppiminen (2012)
http://www.oph.fi/download/144729_Liikunta_ja_oppiminen_2.pdf

1) Lähes kaikilla hallinnonaloilla on merkitystä vammaisten henkilöiden fyysisen aktiivisuuden sekä liikunta- ja urheilumahdollisuuksien turvaamisessa.

Liikuntaneuvosto muistuttaa, että väestön riittävän liikkumisen ja fyysisen toimintakyvyn edistäminen eivät ole vain liikuntasektorin tehtäviä, vaan kuuluvat osaltaan jokaiselle hallinnonalalle. Toiminnan ja yhteiskunnallisen keskustelun osalta liikunta ei kuitenkaan ole riittävästi integroinut osaksi terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä. Eri hallinnonalojen sitouttaminen asiaan edellyttää, että liikunta mielletään voimassa olevan liikuntalain mukaisesti laaja-alaisesti kattaen kaikki arjen fyysinen aktiivisuus, liikunnan omatoiminen ja ohjattu harrastaminen, kuten myös edellytykset kilpa- ja huippu-urheiluun. **Liikunnan laaja-alainen käsite tulee avata ohjelmaluonnoksessa.**

Valtion liikuntaneuvosto pitää erityisen tärkeänä, että vammaislain uudistamisen yhteydessä pidetään huoli vammaisten mahdollisuuksista osallistua kulttuurielämään, virkistys- ja vapaa-ajantoimintaan sekä liikuntaan ja urheiluun. Liikuntasektorin toimenpiteiden lisäksi vammaisten henkilöiden liikunnallisuuteen ja osallistumismahdollisuuksiin voidaan keskeisesti vaikuttaa huomioimalla mm. avustajien tarpeellinen tuntimäärä liikuntaan, liikuntaan tarvittavien apuvälineiden myöntäminen, tarvittavien kuljetuspalveluiden järjestäminen. Vammaisten liikuntaa ohjaavien ja avustavien kouluttautumiseen on myös syytä kiinnittää huomiota. Vammaisliikkujan liikuntaan liittyy paljon tukitoimia, joihin vammaispalvelut voivat merkittävästi vaikuttaa.

Mitä laaja-alaisemmin esimerkiksi järjestöt ja kunnat onnistuvat edistämään vammaisten henkilöiden liikkumista päiväkodeissa, kouluissa, seurojen kautta, vanhuspalveluissa sitä todennäköisemmin on löydettävissä liikkumisen muotoja, jotka vastaavat eri ikä-, sukupuoli- ja väestöryhmien tarpeisiin. Näin ollen liikunta ja urheilu tulisikin tulevaisuudessa nostaa uudenaikaiseen asemaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslähtökohdat huomioiden.

Nämä näkökulmat huomioiden liikuntaneuvosto esittää muutosta toimenpideohjelman kohtiin 68–69, jossa käsitellään toimenpiteitä kulttuuri-, virkistys-, vapaa-ajantoimintaan ja urheiluun osallistumisen vahvistamiseksi siten, että pitkän aikavälin tavoitteisiin vastuuministeriöiksi lisätään kaikki ministeriöt ja lisäksi täsmennetään, mikä eri ministeriöiden toimintarooli eri asioiden edistämisessä on.

2) Yhdenvertaisuusperiaatteen tulee läpileikata liikuntapoliittiset toimet.

Voimassa olevan liikuntalain mukaisesti valtiolla ja kunnilla on pääasiallinen tehtävä huolehtia kaikkien väestö- ja ikäryhmien mahdollisuudesta liikuntaan. Julkiset liikuntapalvelut ovat keskeisin tekijä liikunnan tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen toteutumisen näkökulmasta. Liikuntaneuvosto katsoo, että tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuden edistämismääräykset tulee ottaa huomioon kaikessa liikuntasektorin toiminnassa ja avustusten jaossa. Jotta seuranta ja arviointia voidaan tehdä, tulee myös käsitteet avata tarkemmin kohderyhmänäkökulmasta: puhutaanko esim. alueellisesta, sukupuolten tasa-arvosta, liikkumis- ja toimintaesteisistä tai maahanmuuttajista.

Valtion liikuntaneuvoston lakisääteisenä tehtävänä on arvioida valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksia liikunnan alueella. Liikuntaneuvoston yhdenvertaisuus- ja tasa-arvojaosto seuraa jatkuvalla otteella vammaisten henkilöiden mahdollisuuksia liikkua, harrastaa liikuntaa sekä kehittyä huippu-urheilijaksi. Liikuntaneuvosto on käynnistänyt arviointihankkeen, jossa tuotetaan kokonaiskuva valtionhallinnon toimialojen (mm. liikunta-, sosiaali- ja terveys-, ympäristö- ja koulutuspolitiikka) toimenpiteistä liikkumis- ja toimintaesteisten arkiliikunnan, liikunnan ja huippu-urheilun edistämiseksi. Huhtikuussa 2018 julkaistavan arvioinnin tulosten perusteella liikuntaneuvosto antaa kehittämissuosituksen valtionohjaukskeinojen, tietoperustan ja vaikutusten arviointijärjestelmän kehittämiseksi sekä yhteistyön lisäämiseksi eri toimijoiden välillä.

Liikuntaneuvosto esittää, että OKM:n liikuntatoimialan toimenpiteet tulee avata luonnoksessa täsmällisemmin ja kattavammin. Lisäksi neuvosto esittää, että kun edellä mainittu arviointi valmistuu, luonnoksen toimenpiteitä ja roolituksia täsmennetään arvioinnin tulosten perusteella.

3) Liikuntaneuvosto painottaa, että tietoa vammaisten henkilöiden hyvinvoinnista, terveydestä ja liikkumisesta on saatava laajasti täydennettyä.

Tiedon tarve vammaisuudesta liittyy keskeisesti vammaissopimuksen seurannan lisäksi myös kaikkien palvelujen, mutta ennen kaikkea sosiaali- ja terveystaloudellisten palvelujen suunnitteluun, arviointiin ja järjestämiseen. Tulevien maakuntien on ensisijaisen tärkeää tietää, miten paljon ja millä tavalla vammaisia henkilöitä maakunnassa on, mitkä heidän tarpeensa ovat ja miten yhteiskunta vastaa näihin tarpeisiin. Lainsäädäntömuutosten vaikutusten seurantaan tarvitaan myös tietoa.

Tietoaukot ovat mittavia. Yhä puuttuu täsmällistä tietoa esimerkiksi siitä, miten paljon vammaisia ihmisiä on työelämässä tai miten paljon vammaisia lapsia on eri kouluasteilla tai millä tavalla ja tasolla vammaiset henkilöt liikkuvat. Tietoa on kyllä osatyökykyisistä ja tukea tarvitsevista lapsista, mutta vammaiset ihmiset piiloutuvat tilastojen sisään. Suomeen tarvittaisiin vammaisuuteen liittyvä laaja-alainen tutkimus- ja seurantaohjelma.

Toimintaohjelmaan tulee kirjata terveystaloudellista tietoa myös vammaisten henkilöiden hyvinvointiin liittyen. Tietoaukkojen paikkaamiseksi on välittömästi ryhdyttävä toimiin. Yleissopimuksen täytäntöönpanoa ja sen seurantaan varten on kerättävä tilasto- ja tutkimustietoa ja täytäntöönpanoon on sisällytettävä vaikuttavuusarviointi.

4) Liikuntapaikkarakentamisen esteettömyys ja saavutettavuus nostettava vahvemmin esille

Luonnoksessa on kuvattu laajasti esteettömyyden merkitys vammaisten henkilöiden sujuvan elämän näkökulmasta. Liikuntaneuvosto painottaa, että liikuntapaikkarakentamisen esteettömyys vaatii erityistä huomiota ja tulee nostaa esille sivujen 22 ja 23 toimenpiteissä.

Liikuntapaikkojen ja -rakennusten suunnitteluun on kiinnitetty erityistä huomiota viime vuosina. Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä Valtion liikuntaneuvosto ovat julkaisseet mm. *Liikuntapaikkarakentamisen suunta asiakirjan (2014:4)* sekä *Esteettömät sisäliikuntatilat teoksen (Kilpelä, N. 2013)*. Valtionavustusta liikuntapaikan perustamis- tai perusparannushankkeeseen haettaessa hakemukseen tulee liittää selvitys esteettömyydestä. Liikuntapaikan perusparannushankkeen osalta vaaditaan esteettömyyskartoitusta ja perustamishankkeen osalta esteettömyys selvitys. Tietoa liikuntapaikkojen perustamis- ja perusparannushankkeiden avustushakemusten arviointiprosessissa huomioitavista seikoista saa tiedostosta *Esteettömyys selvitys*, joka löytyy opetus- ja kulttuuriministeriön internet -sivuilta. Vaikka tietotaito esteettömyysasioissa on viime vuosien aikana parantunut, merkittävässä osassa rakentamishankkeita on edelleen paljon huomautettavaa.

5) Toimenpiteet mitattavaan ja konkreettiseen muotoon

Suomi on ohjelmien ja kehittämisstrategioiden luvattu maa. Poikkihallinnollisten, yleiseen hyvään pyrkivien ohjelmien keskeiseksi ongelmaksi on osoittautunut se, että niiden toteuttamissuunnitelmat jäävät usein liian yleisiksi ja ei-mitattaviksi suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Nämä vaarat piilevät myös tämän ohjelman kohdalla.

Ohjelmassa yksilöidään yhteensä 82 toimenpidettä. Liikuntaneuvosto katsoo, että luonnoksessa esitettyjen toimenpiteiden määrää on vielä syytä harkita kriittisesti. Passiivimuodon (=kehitetään, edistetään, kannustetaan) sijaan ohjelmassa tulee pyrkiä ilmaisuun, joka on konkreettisesti mitattavissa.

Toimenpiteille tulee asettaa tavoitetaso, johon määräaikana tähdätään sekä näitä kuvaavat seurantamittarit.

Tapio Korjus
puheenjohtaja
valtion liikuntaneuvosto

Minna Paajanen
pääsihteeri
valtion liikuntaneuvosto

Suvi Helanen
puheenjohtaja
yhdenvertaisuus- ja tasa-arvojaosto

Toni Piispanen
suunnittelija
valtion liikuntaneuvosto